

УРОК ОФЛАЙН

А Проаналізовані особливості поєднання традиційного та інноваційного на сучасному уроці. Зроблена спроба визначити обов'язкові складові сучасного уроку.

Ключові слова: урок офлайн, сучасний урок, педагогічна технологія, індивідуальний стиль викладання.

Постановка проблеми. Урок – основна одиниця освітнього процесу, чітко обмежена часовими рамками, планом роботи та складом учнів. Як же його зробити сучасним, ефективним, живим? Зважте, за один рік роботи молодий педагог за умови навантаження 18 годин на тиждень проводить 630 уроків, відповідно за три роки своєї діяльності ця цифра сягає позначки 1890, 10 років – 6300, 20 років – 12600, 30 років – 18900... Здається, досвід – обов'язкова складова професіоналізму, але цей омріяний професіоналізм за таких умов може й не прийти. Завжди є ризик, що досвід не трансформується в професіоналізм, а перейде в стабільну типову рутину викладання.

До того ж урок як форма організації навчальної роботи існує біля 400 років. Це феномен із досить жорсткою структурою. І впродовж усіх цих сотень років учитель шукає відповідь на вічне питання: «Як побудувати сучасний урок?»

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми традицій і новацій у дидактиці, змісту, цілей, структури та організації сучасного уроку знайшли відображення в працях багатьох учених, таких як: М. Баранов, О. Біляев, Н. Голуб, Т. Донченко, І. Підласий, С. Караман, Т. Ладженська, В. Панов, М. Пентилюк, К. Плиско, О. Пометун, О. Текучов, О. Хорошковська та ін.

Мета статті: визначити обов'язкові складові сучасного уроку.

Виклад основного матеріалу. Чому «урок офлайн»? Ще одне модне слово? Не будемо заперечувати. Проте дозволимо деякий коментар щодо вибору такого епатажного заголовку. Значення слова «офлайн» (від англійського «off line») цілком зрозуміле: вимкнений, автономний [10]. Наприклад, на своєму комп'ютері можна зберегти сторінку із сайту і потім переглядати її в автономному режимі, не підключаючись до Інтернету, тобто в режимі офлайн. Існують навіть спеціальні офлайн-браузери, що дозволяють скачувати цілі сайти. Проте цікавим новим значенням слова офлайн стало його використання для відмінності подій реального життя від того, що протікає у віртуальному світі. Нині пропозиція «обговорити щось офлайн» буде означати: необхідно зустрітися в реальному житті. І про урок будемо говорити саме «офлайн», тобто реальний урок, разом із тим головним питанням буде залишатися: проблеми результативності (продуктивності) сучасного уроку.

У 2004 р. відомий вітчизняний науковець, прихильник продуктивної технології І. П. Підласий у своїй праці «Практична педагогіка або три технології» сформулював три питання, які, на думку автора, цікаві сучасному вчителю: «як увійти в ринок педагогічних послуг, що невблаганно наступає на нас і лякає своїм хижим осяком, яку технологію брати на озброєння, щоб гарантувати собі майбутнє і максимально задовольнити попит споживачів, як розвантажити себе і заощадити хоча б мінімум часу і сил для життя поза школою» [7, с. 8]. І в тій же роботі дав частковий відповіді-рекомендації: «Тре-

ба опанувати відповідні технології. Технології в роботі вчителя вже ближчого майбутнього будуть визначати успіх на 80%, індивідуальна майстерність – тільки на 20%. Майбутня педагогіка тяжіє до знеособлювання, де послуга все менше залежить від особистості педагога. Технологія в особистісному виконанні педагога стає головним продуктом на ринку педагогічних послуг» [там само, с. 13]. Незаперечно, думки І. П. Підласого не лише цікаві та оригінальні, але й не позбавлені реальності. Проте виникає питання: невже «індивідуальна майстерність педагога» має такий низький оціночний потенціал, а на боці «педагогічної технології» така вагома перевага? Невже вчитель – це лише вправний виконавець? Де ж тоді місце для педагогічної креативності? Водночас важко заперечити залежність результативності сучасного уроку від використання певної педагогічної технології.

То яким же має бути сучасний урок? Наприклад, «сучасним вважаємо урок, який за своїми цілями (освітньою, розвивальною, виховною), змістом, структурою і методами проведення відповідає найновішим вимогам теорії й практики навчання в школі і є високоефективним. На такому уроці школярі оволодівають оптимальним обсягом знань, вчать творчо застосовувати їх, набувають необхідних умінь і навичок» [6, с. 13]. Наголошуємо: «відповідає найновішим вимогам теорії й практики навчання в школі і є високоефективним». Проте в тому і полягає проблема: визначити, а що є «найновішим» і «високоефективнішим».

Щодо найновішого, український науковець В. О. Онищук, підсумовуючи вимоги до уроку в школі 80-х років минулого століття, серед найголовніших називає зокрема такі:

- озброювати учнів свідомими, глибокими й міцними знаннями;
- формувати в учнів міцні навички та вміння, що сприяють підготовці їх до активної участі у продуктивній суспільно корисній праці, до життя;
- здійснювати усебічний розвиток учнів, розвиваючи їх загальні і спеціальні здібності;
- формувати в учнів самостійність, творчу активність, ініціативу як стійкі якості особистості, уміння творчо розв'язувати завдання, що зустрічаються у житті, на виробництві;
- виробляти в школярів уміння самостійно вчитися, набувати й поглиблювати або поповнювати знання, працювати з книгою, оволодіваючи навичками та вміннями творчо застосовувати їх на практиці;
- формувати у дітей позитивні мотиви навчальної діяльності, пізнавальний інтерес, бажання вчитися, потребу в розширенні та набуванні знань, позитивне ставлення до навчання [5, с. 84].

Погодьтеся, доволі важко ці вимоги назвати архаїчними, особливо вимогу «виробляти у школярів уміння самостійно вчитися».

Спроб вдосконалення уроку як традиційної форми організації навчально-виховного процесу практична та

теоретична педагогіка знає безліч. Наприклад, відомі різні варіанти класно-урочної системи: белл-ланкастерська система взаємного навчання, батовська система, маннгеймська система, лабораторна система (Дальтон-план) тощо. Нагадаємо, белл-ланкастерська система взаємного навчання широко застосовувалася в XVIII ст. у школах Англії та Індії для навчання великої кількості учнів одним учителем. Полягала вона в тому, що старші учнів навчали молодших. Батовська система навчання полягала в поєднанні групової та індивідуальної форм навчання в американських школах наприкінці XIX ст. Засновник маннгеймської системи Й. Зіккенгер пропонував створювати чотири різних класи залежно від здібностей учнів. Відбір у такі класи мав відбуватися на основі психометричних замірів, характеристик учителів та іспитів. Метою ж лабораторної системи (Дальтон-план) було пристосування темпів навчання до можливостей і здібностей кожного учня.

Ці та інші системи навчання – це лише пошуки нового в організації навчального процесу. Інноваційним системам, беззаперечно, не вдалося витіснити традиційну, проте саме вони сприяли її вдосконаленню та модернізації.

Здається, що ми потрапили в певне замкнене коло. Маючи традиційну класно-урочну систему, відповідно традиційний урок як основну форму організації навчально-виховного процесу, водночас мріємо про зміни. Можливо, правий І. П. Підласий у своїх розрахунках від 80% до 20%. І відповідь треба шукати в сучасних педагогічних технологіях. Тобто формула сучасного уроку приблизно така: сучасний урок = педагогічна технологія.

Якщо так, то необхідно спробувати зрозуміти, а що є педагогічна технологія. За визначенням ЮНЕСКО, під технологією навчання треба розуміти «системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти» [3]. За визначенням І. П. Підласого, «просто поняття педагогічної технології можна визначити як усе, що міститься (відбувається) між завданням і результатом» [7, с. 16]. Нам імпонують обидва визначення, перше – своєю вичерпністю, друге – своєю простотою.

Проте далі складніше. Сучасний учитель сучасної школи опиняється фактично сам на сам з розмаїтістю сучасних педагогічних технологій. Ось така мовленнєва й життєва тавтологія. До речі, ми зумисне використовуємо лише поняття «педагогічна» технологія, оминаючи «освітня», «навчальна», «виховна» тощо, адже й тут єдиного підходу немає.

На нашу думку, для вчителя важливо обрати ту технологію, яка не суперечитиме його індивідуальному стилю, а доповнюватиме його. За такої умови формула, що за-

пропонована нами вище, зміниться: сучасний урок = педагогічна технологія + індивідуальний стиль викладання. Адже найпродуктивніша педагогічна технологія, що позбавлена вчительської майстерності, зводиться нанівець.

Однак зауважимо, що для вчителя-практика при виборі педагогічної технології варто врахувати, що це процес, який є чітко сконструйованим, алгоритмізованим, спрямованим на отримання продукту заданої кількості та якості, суворо регламентований технологічною логікою процесу навчання, спрямований на підвищення ефективності навчально-виховного процесу [1, с. 17]. Саме це допоможе вчителю в запровадженні певної педагогічної інноватики.

І нарешті ще одна складова, яка необхідна для осучаснення уроку. Учитель має змінитися. І тоді, мабуть, формула буде такою: сучасний урок = педагогічна технологія + індивідуальний стиль викладання + сучасний учитель. У якій послідовності розставити ці «доданки», не уявляємо, проте пам'ятаємо зі школи: від перестановки доданків сума не змінюється.

Нині школа як і рік тому чи два, три... реформується. З коментарів директорки соціальних програм Центру Разумкова Л. Шангіної щодо реформи шкільної освіти від 19 червня 2015 р., реформу шкільної освіти потрібно починати з підготовки вчителів у педагогічних вишах і готувати реформу 5–7 років.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Станом на 2014 р. Україна посідає 79-те місце зі 148 країн у рейтингу щодо якості освітніх послуг (дослідження «Модернізація системи управління освітою в Україні: дорожня карта реформ») [4]. Отже, ця стаття – це лише перший крок у пошуках відповідей на питання, поставленого на початку наших роздумів: «Як побудувати сучасний урок?» У наступних дослідженнях можливий аналіз педагогічних технологій як основної складової сучасного уроку, особливостей вибору технології, індивідуальної майстерності вчителя.

Список використаних джерел

1. Алфімов, Д. В. Структурно-змістовий компонент поняття технологія / Д. Алфімов. – Електронне наукове фахове видання «Науковий вісник Донбасу» – 2011. – № 3 (15). – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN15/index.htm>.
2. Банк інноваційних педагогічних технологій / авт.-упоряд.: Л. В. Локшина. – Київ: Шк. світ, 2012. – 104 с.
3. Гончаренко, С. У. Технологія навчання // Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – С. 331.
4. Модернізація системи управління освітою в Україні: дорожня карта реформ / [О. Горуненко, В. Афанасьєва, В. Базелюк, І. Драч, Є. Клименко, З. Рябова]. – Управління освітою. – 2014. – № 14 (338). – С. 5–41.
5. Онищук, В. О. Урок в современной школе: пособ. для учит. / В. Онищук. – Москва: Просвещение, 1981. – С. 191.
6. Пентилюк, М. І. Сучасний урок української мови / М. Пентилюк, Т. Окунович. – Харків: Вид. група «Основа», 2007. – 176 с.
7. Підласий, І. П. Практична педагогіка або три технології: інтеракт. підр. для педагог. ринк. сист. осв. / І. Підласий. – Київ: Вид. Дім «Слово», 2004. – 616 с.
8. Підласий, І. П. Спільна дія / І. Підласий. – Харків: Вид. група «Основа», 2012. – 224 с.
9. Пометун, О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / О. Пометун, Л. Пироженко. – Київ: Вид-во А.С.К., 2004. – 192 с.
10. Lingvo Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lingvo.ua/uk>.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 03.05.2016

Канивец З. Н. Урок офлайн.

А Проанализированы особенности сочетания традиционного и инновационного на современном уроке. Сделана попытка определить обязательные составляющие современного урока.

Ключевые слова: урок офлайн, современный урок, педагогическая технология, индивидуальный стиль преподавания.

Kanivets Z. M. Offline lesson.

S The features of combination of traditional and innovative at a modern lesson are analyzed. The attempt to define obligatory components of a modern lesson is made.

Key words: offline lesson, modern lesson, pedagogical technology, individual style of teaching.